

Arşivden Bir Ben-Anlatısı/ An Ego-Document from the Ottoman Archives

Sadrazam Yusuf Ziya Paşa'nın (ö.1817) Zevcesi Ayşe Hanım'ın (ö.1812) Paşa'ya Mektubu

ABDURRAHMAN AKDAĞ (haz.)

Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Marmara University, Institute of Turkic Studies

(abdurrahmanakdag1@gmail.com), ORCID: 0000-0002-4895-2874

Geliş Tarihi / Date of Arrival: 00.00.2024

Kabul Tarihi / Date of Acceptance: 00.00.2024

Abdurrahman, Akdağ. "Arşivden Bir Ben-Anlatısı: Sadrazam Yusuf Ziya Paşa'nın (ö.1817) Zevcesi Ayşe Hanım'ın (ö.1812) Paşa'ya Mektubu" *Ceride* 2: 2 (Aralık/December 2024): sayfa/ pp 181-185.
DOI: 10.5281/zenodo.15073496

BOA, TSMA.e 860/28¹

Devletlü, inayetlü, merhametlü, veliyyü'n-niam kesîrû'l-kerem sertacım efendim sultanım hazretlerinin nâdi-i meclis-i behişt-nümâları savbına sadhezâr tâzim ve tekrim birle mübarek tab'-ı latifiniz suâl ve niçe büyük hasret ile mübarek hâk-i pâ-yı devletinize yüzüm ve gözüm sürerek takbîl olunur. Hemvâre Hüdâ-yı lemyezel hazretlerinin birliğine emanet eyledim siz efendimi. Benim sultanım taraf-ı bendeleriniz ahvalinden suâl-ı şerif buyrulur ise lillâhil-hamdü ve'l-minne tahrir-i muhabbetnameye gelince değın

1 Napolyon'un Mısır işgali sebebiyle serasker olarak bölgeye gönderilen Sadrazam Yusuf Ziya Paşa'ya (ö.1817) zevcesi Ayşe Hanım'ın (ö.1812) mektubu.

vücudumuz sıhhat ve afiyet üzere mevcut ve mübarek dîdâr-ı şerîfinize azim müştâk idüğüm Hüdâ'ya ayan ve beyandır. Hemân hazret-i rabbi'l-izzet dergâhından temennâmız budur ki hayırlısıyla karîben mülakatımız mukadder eyleye âmin sümme âmin. Benim başım tacı efendim suâl-ı şerif buyurmuşuz, “yalıdan konağa teşrif olundu mu” deyü benim melek efendim “yalıdan konağa gelmemiz bir müşkül olduğu hiç tabiri mümkün değil ne sebepten” deyü suâl buyurursanız başım tacı efendime zerrece ifade eyleyeyim, bundan büyük müşkül olur mu ki efendimsiz dünya konağı değil şöyle dursun, cennet bile haram olsun. Efendim gerek madende gerek Malatya'da ve gerek Erzurum'da türlü türlü konaklar ve döşemeler döşetip bu hakîri öyle davet buyururdunuz. Şimdi bu konağı emriniz üzere kapı kethüdası yaptırip ve döşetip bir mâhdan sonra bî-nâçar geldik. Andan sonra bize bir bükâ geldiği ve hakkı kabil değil midir? efendim neden ki suâl buyurulur ise bu tarafta olmadığınız için zira türlü türlü nevâzişler ile ve iltifat ile destimden tutup her bir odaya girdikçe, “hangisinde istirahat edersiniz efendim” deyü buyurduğunuz şimdi hatıra yer yer geldikde ciğerim püryan ve kendim ür-yan olup yakalarım çâk idüp az kaldı ki aklım başımdan gidip dârüşşifâya yakın olayazdım zerrece kaldı efendim bu hakîrin teşrifimizden beş on kurban tedarik eylerdiniz eşiği atladukda sebt ettirirdiniz. Şimdi bu defa kendi tedarikimiz kendimiz ettik öksüz oğlan kendi göbeğini keser imiş efendim ne miftâh ağasının ve ne kapı kethüdasının hatırına gelmedi. Bâbdan içeriye girince benim feryadımdan fehm edüp lisân-ı hâl ile kurbanlar meleştirilir. Efendim dahi suâl ederseniz orta katta bir küçük oda var orada sâkin olup ta ki efendimizden bir kerem-name zuhûr edince hemen Hak Teâlâ bu hakîri kemter kulunu bir rütbe şâz ettiği vasf-ı mümkün değildir. Konağa geldiğimizden ikinci gün vücuda şifa, ömre gıda, kalbime bir ferahnâk geldiği kalem ile tahrir ve lisan ile takiriden birundur. Bir mahzûniyet vaktim olup güya ki cihan başıma tar-dar olmuş gibi idi. Gördüm ki tâzim birle Cevher kulunuzun destinde kerem-nameniz hemân der-akab istikbal eyledim. Artık suâle mecalim olmayıp leylâ misâli hayran olduğumu gördüklerinde “tiz tiz efendimizindir” deyü cevabı işitip bir miktar aklım başıma geldikde akibince tâzim birle açıp Nuri Efendi'ye kıraat ettirdikde sanki benim efendim soğuk suya ateş bırakıldığı saat nasıl cızırdar ise benim dahi ciğerim öyle cızladı ve derunum yandı. Ne için bu abd-i âciz cariyesi için bu kadar dîde-i şeriflerini ve mübarek dest-i şerifine zahmet veriyorlarkine? Ol saat kalbim dediği için zahmettir ancak kendilerine sefa almaya âmin verir ve

ömr-i şerifine minnettir. Hemân îzed-i müteâl hazretleri saye-i devletiniz bu hakîrin üzerinden eksik etmeye âmin.

[2. Sayfa] Benim efendim kerem-nameniz kıraat olunduktan sonra destime alıp hemen sineme bastım zannettim ki efendisi bu hakîrin destinden tutup ikinci kata kadem bastım öyle kalbim ferah buldu yani zerrece aynım da değil idi. Bir zaman bu sürûr ile olur iken şâz-ı bihamdillah bir kerem-nameniz zuhûr etti derhâl ve tekrar be tekrar olmuşum şâzımend niçe bin türlü türlü bu hakîre sefa bahşetti. Ekseri efendimizden gelen kerem-namesi gice zuhûr eyler neye teşbih eyledim ma-hak on beşi aydınlık on beşi karanlık on beş gecenin aydınlığını ancak efendimizden gelen kerem-namesin ona teşbîh eylerim on beş gecenin karanlığını ona teşbîh ederim ki kerem-nameniz geç geldikte zira karanlık gece bile olsa aydınlık olur. Kalpte sürûr olunca on beş gecenin aydınlığı kalpte keder olduktan sonra o dahi zindan olur. Hemân Bâri-i Teâla herhâlde mesrûr eyleye âmin. Benim efendim tahrir buyurmuşuz “bu misillü şeye yazmışım delü divane olurum” deyü buyurmuşunuz benim ricam gûne iltifatlara ve nevâzişlere değil idi. Efendim bazı kerre bir firaklı şeyler tahrir eylediğinizde ona bir türlü tâkâtim kalmadığından efendime rica ettim yoksa bunlar gibi kerem-namelerin günde bin tane gelse gene gönlüm gına etmez. Ancak vücudumun sıhhati kerem-nameniz olur ve benim efendim sultanım emrâzımızdan ve tabipten suâl-ı şerif buyurulmuş bir şeyim yoktur. Vücudumuz kerem-namenize gelince sıhhat üzeredir hemân efendim tahririniz gibidir. Benim efendim elma istemişsiz ne elma gidebilir ve ne yaprağı işe yarar ve hem aşılama için yaprağını istemişsiz “aşılatayim” deyü zira aşılınca müptezel olur o elma ancak oraya mahsustur efendim ve benim sultanım Filiboz sarraf kulunuza sipariş buyurduğunuz Diyarbakır çitarilerin yarısı geldi. Cümlesi gelmediğinin sebebi oldur ki mazallah Diyarbakır’da vebanın kesreti ziyade olduğu hasebiyle anıncün gelmemiştir. Dünyada efendim hemân sağ olsun, hepsi vücuda gelir. Yirmi beşini ayırıp efendimizin gulâmlarına ikişer kat kışlık biçdirdim. Zira bir kere bağa çıkar iken gulâmların hâlini gördüm vücudum nâre yandı eyvâh efendim şuraya gitmekle gulâmları ve yetimleri ne hâl kesb etmiştir ve hem birer nâfe kürk üzerine birer çuka cübbe ikişer çakşır diktirtip kendilerine verdim. Yirmi fes âlâlarından ve kırk değirmi yemeni âlâ olarak alup ve altı küçük gulâmlarınız içeriye getirtip esbablarını giydirip ve başlarını elim ile bağladım. Alimallah böğrüne taş basıp Ali’nin kü-

çük karındaşını yanıma alıp okşayıp gönlünü şâz ettim belki onların kalpleri sürûriyyet hürmetine Hak Teâlâ bu hakîr-i kemter cariyesini efendisine kavuşturur. Hüdâ-yı lem-yezid evvel ben hakîrin andan sonra o gulâm yetimlerinizin üzerimizden saye-i devletiniz bir an zâil eylemeye âmin sümme âmin bi-hürmeti Tahâ ve Yâsîn ve benim efendim bir vâfir para saçıp kapışıp gene başka cep harçlığı verip mesrûr olarak taşraya gittiler. Dua ederek büyük gulâmlarınızın dahi başka başka harçlık yolladım. Hemân Allah u Zülcelâl efendimizin ömrüne bereket ihsan eyleye âmin. İki günde bir getirtip mahzun kalplerini mesrûr ediyorum. İndillah zâyî olmaya âmin.

(Mühür) Ayşe Hanım

Fî 22 Recep 1214 [20 Aralık 1799]

Derkenar: Ve benim efendim harem kethüdasına bir âlâ Halep sevâyisi ve miftâh ağasına bir âlâ Halep sevâyisi ve Arap ağalara dahi birer Halep sevâyilerinden âlâ olarak birer hendgerdkotonvolodundan (hand guard, cotton) yüzer kuruş harçlıklarıyla beraber verdik. “Efendimiz bu tarafta bulunmadığından tek kalpleri mahzun olmasınlar” deyü ancak sa’yım budur ne kadar sa’y eylesem kalpleri mahzundur. Hemân Hak Teâlâ ism-i âzam hürmetine ve Resûl-i Muhammed aliyetü’s-salavât vesselâm hürmetine Hazret-i Yakup aliyetü’s-selâm ve Hazret-i Yusuf aliyetü’s-selâma kavuşup mesrûr oldular ise karîben bizi dahi öyle mesrûr eyleye âmin.

Derkenar: Bu tarafta arzuhalimizi tahrir eden hoca kadın ve sâkin olan hoca kadın hâk-i pâynıza edep birle yüzler sürerler. Evkât-ı hamsede hayır duanız evradına meşgullerdir ve Şerife Hanım ve Ayşe Kadın hâk-i pâya yüzler sürüp duanızdadırlar. Cümlemizin duasını dergâh-ı izzetinde kabule karin eyleye âmin.

افندم سلطانم

دولتو غنايتو حجتو والائتم كبريا كرم مراتع حضرت ذكرك
 نادى مجلس هشتت غماري صوبت صد هزارت عظيم ونرم بر مباركت
 صلح نصيفك سواد ونجه بيك خسرت ايله مباركت خاكباي دولتت بوزم
 وكونم سور ركت تقبلت ولسو هر جوره خدى لم ترة حضرت بيك بر كنه
 ايلدم بر ايدم بيم سلطانم طرف من كرك احوالدم سواد نريف بويلور ايله
 لله لجه ولله خير محبت نامر كنجينه دكين وجود حيز صحت و عافيت او زره
 موجود و مباركت ديزار شريفه عظيم مشتاق اولدوكم خداه عيان و بياندر
 هجان حضرت ربي اعزت دكاه صحت تمامن بودرك خير سلاه قريبا ملاقاتن
 مقد راييله امين ثم امين ثم بايتم تا اجم افندم سواد نريف بوزم من سواد نون
 قوتاعه شريف اولدم بوزم بوم صلاه افندم باليدن فواته غلامه مزوشكلك
 اولدوكم هي تعبيري حكى دكلر سببدن ديوسوا اولدور كرك نامم تا اجم افندم
 نزه چه افاده ايله بيم بوزدن بيوك مشكلك اولدوكم افندم من تا اجم افندم
 سويوله دورسون جنت نيه اولدم سواد نريف افندم كرك هندن ورك ملاطين ورك
 ارض صوه درلود و رلو قوتاقدر ووشه دروشه ووب ووجوب اوله دعوت
 بوردور ديك شدي بو قوتاق اهر كرك او زره قبول خداسي ايله بروب و دوشه ووب
 برماهدن صله بيم باچار گلديك اندفكره بيم ربه بار كرك بيم وصوف با ايلر كرك افندم
 دنك كيمي سواد بوردور ايله بويوقون اولد بنگون ايجور نيزد و رلود و رلود نون نون
 والفتات ايله دكندن و دوشه بوردور ايله بيم ربه بار كرك بيم وصوف با ايلر كرك افندم
 ديوبوردور ديك شدي حمزه بيمر كرك كوجم بريان وندم عريان اولوب باقه نيم
 ايدوب انقاد بيم عظيم بائيدن دكديوب دار شفاه يقين اولايديم نزه چه حال افندم
 بوجوه تشريف نون و نسا وده قريان نارك ايلدرك انكا اتار دوش سنا بيمر ديك شدي
 بود فخره كدى نارك نون كند بزم بائيدن او كسون او شان كدى كو بون كسر ليش افندم
 ندمشاق اعانك و دكچو كرك اسك حظه كلكي بايدن ايجور بركنجيه نيم خراب اولد
 قهر ايدوب اسان حال ايله قرياندر منته بلام افندم دوش سواد ايلدرك او دوش فاقم
 دار اور اوده اسكن اولوب تاكي افندم نون كرك سواد خفورا نجه هجان حق قابل
 بوجوه بون قلوب برونه سنا بيمر بيمر وصف حكمن دكلر قوتاعه گلديك بون ايجور
 وجود شفا همه خدا قلوب برفضلك كلكي قلم ايله تحرير لسان ايله نغمه برونه
 بيمر بونيت و قلم اولوب كوركي جهان باشنه خار ذرا اولمشو ايدم كوردوكم نعيم
 بر اوجوه قبولون كرسن كرمناك هجان در عظيم استيفاه ايليم ارق سواد اوجو
 نيل شاقل خراب اولد بيمر كوردوكلرن نيز نيز افندم نيزد و رلود ايله بيمر بون
 عظيم باشنه گلديك عظيم نعيم بيمر اوجوب نوز عافيه حيز هرات ايدم كوردوكم
 صوق صوب ايش بورا خرد لوق ساهمت نعل جورد رايينه بيمر بيمر كرك ايله بيمر
 و دروم بائى نايبون بو عيبه جابر سنا ايجور بو قدر ديك نون بيمر بيمر بون
 شرفه لقمه و رنور بركيه اوساعت قلم بويي بون نعت در نون كند و ايمر بيمر بون
 و در و عريفه شندان ايزه شمله حشر بركيه سايله بو نون بو عيون اور دن كرك

بم افندم كرمناك قوت اولد قد نكده دكده نوب هجان سفته باصدم
 خلق ايندك افسانيس بو حفرين دكندن و دوشوب ايجور قانم قدم باصدم
 اوله بيم فوج بولم عبقوزره جد عين دكلا بيمر زمان بوسر و راييله
 اولور ايك شان مجده بيمر بركوشك ظنور ايتيه در حله و نكر بركرا ووشه ايدم
 چه بيك دور و دور و نون حفره صفا حفره ايتيه انزوا فندم نون كرك لاسي
 كجه ظنور ايتيه په نسيبه ايلدم ماهك اون بيش ايتيق اون بيش قرا كوتق
 اون بيش كجه نك ايدم بيلغني نون افندم نون كرك نون اونه نسيبه ايلدم
 اون بيش حفره فركا ووشه اون نسيبه ايدم كرك نون كرك نون كرك نون
 كجه ايتيه اولسه ايدن اولور قلده سرور و نجه اون بيش كجه تا ايدم
 قلده كرك اوله قد نكده او دوق نون اولور هجان بارى نون هجان اصالة
 امين بيم افندم حشر بوسر نيمر بوشل ايتيه بايسر اولدور ايله او نور ووب
 بوردور كرك بيم رحام كرك انقارده و نون شدره دكلا ايدم بيم بعضو
 برفراقلى شيدر حشر ايله بركده او نيزد و نون صاقم قلم ايدم اونه حيا
 ايتيه بيمر بوسه بون كركي كرمناك كونه بيك دانكده كونه كوتوم غنا ايتيه
 ايجور وجود حفره كرمناك اولور و بيمر افندم سلطانم امر اوزون و صليباتك قلم
 سواد نريف بوزم بيمر بوقدر وجود نيمر كرمناك حفره نيمر بيمر
 هجان افندم حشر كرك بيمر بيمر افندم ايله سته جين نيمر ايله بيمر بون
 بير ايجور ايشه بر سر و جم اسلامت ايجور بيمر اعني سته منر ايشه بيمر
 نيمر ايشه بيمر ايله و لوسا و الما ايجور اورا بيمر حصر افندم و بيمر ايشه
 قيلمور حشر قلوبو كره سنا بيمر بوردوكم ديار كرمناك ايدم ايله بيمر
 جمله مي گلديك سني اولدرك معاذ الله ديار كرده و بائيدن ق نون ايله
 حسيلا ايجور كرامندر داده افندم هجان صاخ اولسونه هسي وجود بيمر
 بيمر بيش ايمر ووب افندم نيمر غلامن ايكفرات قلم بيمر بيمر نيمر بيمر
 باغه جشار ايلن خان مدرن حال كوردم و جودم ناره يانه ايله افندم شوه
 كنگله غلامنر بيمر ناله كسب افندم و بيمر ناره يانه ايله افندم شوه
 بيمر بوجوه ايكشر حشر بركو ب كد و لر نيمر بيمر بيمر بيمر بيمر بيمر
 و قن دكرو بيمر اعدا اولار اوب و لوق كوجيك غلامن ايجور بيمر بيمر
 اسباب لر بيمر بيمر و بيمر بيمر ايله بيمر بيمر بيمر بيمر بيمر بيمر
 عظيم كوجيك قن اشن يانه اوب او شفا بوب كوتوق سنا ايتيم بيمر
 اولد بيمر قلم بيمر حرمته حن نقاق بو حفره سنا جابر سنا ايجور
 قوشد برفض ايلم نزه اولد بيمر حفره اندفكره او غلام بيمر بيمر
 سايله دولتك بون زائل ايله ايمر ثم ايمر بيمر حله و نيمر و بيمر
 باره صاحب قانسوب كيك بلانك سبب حشر بيمر بيمر و بيمر اولار حشر
 كند بيمر د هابره كرك بيوك غلام بيمر دوق بلانك حشر بيمر بيمر
 انه ذبحلا افندم حشر بيمر بيمر حركان احسان ايله ايمر ايجور بيمر
 حشر بيمر بيمر حشر بيمر بيمر حشر بيمر حشر بيمر حشر بيمر